

ประเพณี “ส่วงเฮือ” ของชุมชนชายฝั่งแม่น้ำโขง : ความเป็นมาและ การรื้อฟื้นหลังนโยบายเปลี่ยนนามรบเป็นสนามการค้า ¹

The “Suang Huea” Tradition of Mekong Riverine Communities: Background and Revival after the Turning a Battlefield to a Market Place Policy

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ ²
Panupong Udomsilp

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเป็นมาของประเพณีส่วงเฮือ (แข่งเรือ) และการรื้อฟื้นประเพณีส่วงเฮือภายหลังนโยบาย “การเปลี่ยนนามรบเป็นสนามการค้า” ของชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขง โดยศึกษาหลักฐานจากเอกสาร และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนชายฝั่งแม่น้ำโขงในเขตจังหวัดมุกดาหาร นครพนม และหนองคาย

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีส่วงเฮือเป็นประเพณีดั้งเดิมของอาณาจักรล้านช้าง บันทึกไว้ใน “ฮัตติบสองและคองสิบสี่” ว่า ประเพณีส่วงเฮือเป็นประเพณีบูชาพญานาค ทั้ง 15 ตระกูล ในสมัยล้านช้างไม่ค่อยมีการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีส่วงเฮือมากนัก พบว่ามีหลักฐานในสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พ.ศ.2185) ในบันทึกของวัน วุส ทอฟ ทูตการค้าชาวฮอลันดา หลักฐานในพงศาวดารเมืองจำปาศักดิ์สมัยเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร (พ.ศ. 2256) และหลักฐานภาพวาดบุญส่วงเฮือ “The Basin of Mekong River” ของ Mr. Deleporte บันทึกไว้ในปี พ.ศ. 2410 ลาวเคยตกอยู่ใต้อำนาจของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2322-2436 รวม 114 ปี และต่อมาตกอยู่ใต้อำนาจของประเทศฝรั่งเศส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436-2497 รวม 61 ปี และได้รับอิสรภาพตั้งแต่

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “บทบาทหน้าที่ประเพณีส่วงเฮือกับชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขง” ได้รับทุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมและการพัฒนาวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีงบประมาณ 2555.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปี พ.ศ.2497-2518 รวม 21 ปี ในระหว่างที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองข้างต้นไม่พบหลักฐานเอกสารการจัดประเพณีการแข่งเรือ จนกระทั่งปี พ.ศ.2522 รัฐบาลไทยและรัฐบาลลาวได้ร่วมมือกันจัดประเพณีแข่งเรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขึ้นที่จังหวัดหนองคายเพื่อให้ชาวไทยและชาวลาวมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งทางด้านการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน ในปี พ.ศ. 2531 รัฐบาลไทยจึงมีมติให้มโนนโยบายให้จัดประเพณีการแข่งขันเรือยาวเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวขึ้นตามชุมชนชายฝั่งแม่น้ำโขงทั้ง 3 จังหวัด จึงได้มีการรื้อฟื้นประเพณีแข่งเรือหรือการแข่งขันเรือขึ้นและมีการจัดการแข่งขันเรือยาวสืบเนื่องเรื่อยมาจนปัจจุบัน

คำสำคัญ : ประเพณีแข่งเรือ, ประเพณีบูชาพญานาค, ชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขง, ประเพณีการแข่งขันเรือไทย, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศลาว

Abstract

This research was aimed at investigating the traditional role of “Suang Huea” (boat racing) and its adaptation to accommodate the Thai government policy, “Turning a Battlefield to a Market Place”. The study was conducted by documentary research and field data collection in the communities located along the Mekong River in Mukdahan, Nakhon Phanom and Nong Khai provinces of Thailand.

The study shows that the “Suang Huea” tradition was originally a tradition of the Lan Xang kingdom. It was documented in “Heet Sibsong Khong Sibsii” that this tradition was performed to worship all 15 clans of Naga. There was very little information on this tradition documented during the Lan Xang period; however, much information was found during the period of King Suriwongsa Thammikaraj (B.E. 2185). According to the record of Van Wus Toff, Holland ambassador of trade, the evidence was found in the Champasak chronicle in the reign of King Soi Samut Bhutthangkoon

(B.E. 2256) as well as in Mr. Deleporte’s painting “The Basin of Mekong River” recorded in B.E. 2410. Laos was under the Thai control for 114 years (B.E. 2322-2436) and subsequently under the French colony for 61 years (B.E 2436-2497). It was independent between B.E. 2497-2518, totally 21 years. During the period of political changes, no evidence on the “Suang Huea” tradition was found. Not until B.E. 2522, the Thai and Lao governments co-organized the “Suang Huea” tradition in Nong Khai province to foster good relation and especially to encourage the people of two countries to interact with each other in trade and economic developments. In B.E. 2531, the Thai government approved the policy to jointly organize this long-boat racing tradition as a means to enhance the Thai-Lao relationship among the communities located along the Mekong River in three provinces. Finally, the “Suang Huea” tradition has been organized and practiced by the locals of the two countries ever since.

Keywords : Suang Huea, Naga Worshipping Tradition, Mekong Riverine Communities, Boat Racing, Thai-Lao Relationship

บทนำ

ประเพณีสว่างเฮือหรือประเพณีการแข่งขันเรือของชุมชนชายฝั่งแม่น้ำโขงในจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร เป็นประเพณีที่นิยมกระทำในช่วงออกพรรษา หรือในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ถึง แรม 1 ค่ำ เดือน 12 ในสมัยอาณาจักรล้านช้างมีทบัพยัติให้เจ้าเมืองพระยาทั้งหลายต้องทำการสว่างเฮือ ไหลเรือไฟ เพื่อบูชาพญานาคทั้ง 15 ตระกูล ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของตน ตั้งแต่ครั้งสร้างเมืองเชียงคังเชียงทองหรือหลวงพระบางดังปรากฏในพงศาวดารล้านช้าง

ในคองสิบสี่อันเป็นกฎหมายสำหรับพระราชผู้ปกครองบ้านเมือง ข้อสิบเอ็ดที่เจ้าเมืองและชาวบ้านต้องปฏิบัติ ในคืนวันเพ็ญ เดือน 11 กำหนดให้ฉลองพระธาตุ

จอมศรี เจ้าเมือง ท้าวพระยาทั้งหลาย ให้ป่าวประกาศราษฎร ให้ไหลเรือไฟ บูชาพระยานาค
15 ตระกูล บ้านเมืองจึงจะอยู่เย็นเป็นสุข ความว่า

“เป็นท้าวพระยา เถิงฤดูเดือนสิบเอ็ดเพ็ง ให้ฉลองพุทธร
าภิเศก พระธาตุจอมศรีทุกๆ ปีย่าขาด ด้วยเป็นศรีบ้าน
ศรีเมือง... คั่นถึงแสมคำหนึ่ง ให้ป่าวเด่นราษฎร ไหลเรือไฟ
บูชาพระยานาค 15 ตระกูล บ้านเมืองจึงจักอยู่สุขเกษมเต็ม
ครองแล”

(จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2528, น.189)

ในคองสิบสี่ ซ้อสิบสองก็เช่นเดียวกัน ระบุไว้ว่า ขึ้น 1 ค่ำเดือน 12 ให้ท้าวพระยา
ประกาศไปยังหัวบ้าน หัวเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองมารวมตัวกันที่เมืองหลวงพระบาง
เพื่อแห่เจ้ามหาชีวิต ร่วมประเพณีสว่างเฮือ นมัสการบูชาพระธาตุศรีธรรมมาโคกราช
ขึ้น 3 ค่ำ ทำพิธีถือน้ำสัตยา ขึ้น 4 ค่ำ ขึ้น 13 ค่ำ ทำการสว่างเฮือเพื่อฉลองอุสุภนาคราช
ณ วัดหลวง ให้พวกท้าวพระยาวัดนำเรือมาวัดละ 1 ลำ และให้อัครเสนาบดี ตั้งตำแหน่ง
เมืองแสน เมืองจันทร์ ศรีสะเกศ เมืองแก นาใต้ นาเหนือ ให้ตั้งปะรำพิธีทุกตำแหน่ง
ถือเป็นเทศกาลบุญสว่างเฮือ เพื่อฉลองพระยานาคทั้ง 15 ตระกูล และพระเสื้อเมือง ทรง
เมือง อารักษ์เมือง ความว่า

“เป็นท้าวพระยาเถิงเดือนสิบสอง ขึ้นคำหนึ่ง ให้เดิน
หัวบ้านหัวเมือง สิบฮ้อยน้อยใหญ่ในขอบขันตะสีมา เข้ามา
โหมพระนครหลวงพระบางเป็นต้นว่า ข่าลาว ขาวดงดอย เพื่อ
แห่พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิต ไปลงพ่วง (คว้ง) ช่วงเฮือ
และนมัสการพระธาตุศรีธรรมมาโคกราช คือ เดือนสิบสองขึ้น
สามคำถือน้ำ ขึ้นสี่คำ สิบสามคำสว่างเฮือ ฉลองอุสุภนาคราช
วัดหลวงให้เพี้ยวัด มีเฮือวัดละลำ อัครมหาเสนาบดี ตั้งเมือง
แสนเมืองจันทร์ลงไปเถิง ศรีสะเกศเมืองแก นาใต้ นาเหนือ ให้
ตั้งเป็นผาม ทุกตำแหน่ง เป็นเทศกาลบุญสว่างเฮือ ฉลองพระยา
นาค 15 ตระกูล และพระเสื้อเมืองทรงเมือง อาฮักเมือง...”

(จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2528, น.189-190)

ในฮีตสิบสองหรือจารีตทั้ง 12 เดือน กำหนดไว้ว่า ในเดือน 12 ให้มีการส่วงเฮือกันเพื่อบูชาพญานาค ชื่อว่า อุซุพะนาโค และพญานาคทั้ง 15 ตระกูล ให้ทุกบ้านร่วมกันบูชาพญานาค และมีการละเล่นเพื่อความสนุกสนานและมีความสุขสบาย ความว่า

“ฮีตหนึ่งนั่น เดือนสิบสองมาแล้วลมวอยหนาวสั่นเดือนนี้
หนาวสะบัน บ่คือแท้แต่หลัง ในเดือนนี้เพิ่นว่าให้ลงทอดพาย
เฮือช่วงกัน บูชาฝูงนาโค นาคเนาในพื้น ชื่อว่าอุซุพะนาโคเนา
ในพื้นที่ 15 สกุลบอกไว้บูชาส่งสะการ จงให้ทำทุกบ้านบูชา
ทำนาโค แล้วลงโหมทอดต้มขึ้นชมกันเล่นกลางเวณกลางคืนให้
ระมกกันขับเสภา จิงสิสุขอยู่สร้างสบายเนื่ออยู่เย็น ทุกข์ทั้งหลาย
หลีกเว้นหนีห่างบ่มีพาน...”

(จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2528, น.185-186)

การส่วงเฮือในสมัยก่อนเป็นการกระทำเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง และเป็น
การเฉลิมฉลองของข้าทาส บริวาร หลังฤดูการเก็บเกี่ยวเพื่อเชนสรวงบูชาพญานาค
และวิญญานบรรพบุรุษเพื่อเป็นการขอบคุณที่ได้ประทานความอุดมสมบูรณ์และ
ความสันติสุขให้แก่ชุมชน ประเพณีส่วงเฮือเป็นประเพณีดั้งเดิมตั้งแต่สมัยอาณาจักร
ล้านช้าง ที่เจ้าเมืองและราษฎรต้องถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดตามฮีตสิบสองคองสิบสี่
ซึ่งผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความเป็นมาของประเพณีส่วงเฮือของชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขง
ในเขตจังหวัดมุกดาหาร นครพนม และหนองคาย โดยศึกษาจากเอกสาร และลงเก็บ
ข้อมูลภาคสนามในชุมชนที่จัดประเพณีส่วงเฮือ รวมทั้งศึกษาด้านการรื้อฟื้นประเพณีดัง
กล่าวหลังจากที่รัฐบาลไทย และรัฐบาลลาวร่วมมือกันดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็น
สนามการค้า และนโยบายจินตนาการใหม่ของรัฐบาลลาว อันรวมถึงการศึกษารูปแบบ
การจัดการแข่งขันเรือยาวในปัจจุบันด้วย

1. ความเป็นมาของประเพณีการส่วงเฮือในชุมชนจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ทั้งพงศาวดารล้านช้าง ประชุมพงศาวดาร
พบว่า การบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีส่วงเฮือของชุมชนชายฝั่งแม่น้ำโขงมีปรากฏ

ในเอกสารต่างๆ ค่อนข้างน้อย ในบันทึกการเดินทางผ่านเมืองลาวในศตวรรษที่ 17 ของ โปล ลาวิ ได้กล่าวถึงการเดินทางของวัน วุสทอฟ (Van Wusthoff) ไว้ว่า นายพลวัน ดีเอเมน (Van Diemen) เป็นผู้แต่งสาส์นเพื่อติดต่อการค้ากับลาว แล้วให้ วัน วุสทอฟ นำไปถวายแด่กษัตริย์ลาว วัน วุสทอฟ ได้เดินทางมายังเมืองเวียงจันทน์ในราว ปี พ.ศ.2187 และในวันที่ 16 พฤศจิกายน ทางสำนักพระราชวังจัดช้างมาต้อนรับนำเข้าไปในพระราชวัง ในเวลาประมาณ 4 โมงเย็น เจ้ามหาชีวิตก็เสด็จมา วัน วุสทอฟ ได้เข้าเฝ้าและถวายสารดังกล่าว หลังจากนั้นได้ 3-4 วัน พระเจ้าอยู่หัวก็ชวน วัน วุสทอฟ ไปเที่ยวชมการไหลเรือไฟ วัน วุสทอฟ นั่งอยู่ในปะรำใกล้ๆ กับปะรำของพระเจ้าอยู่หัว ในเวลาค่ำมีด มีเรือไฟ 200 ลำ แต่ละลำประดับด้วยแสงไฟไหลล่องมาตามแม่น้ำโขง มีเรือไฟ 3 ลำ ทำรูปทรงเป็นพระธาตุ 4 เหลี่ยมประดับด้วยดวงไฟ เมื่อเรือไฟผ่านหน้าปะรำไปแล้ว ประมาณครึ่งชั่วโมงก็พากันกลับที่พัก (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ม.ป.ป., 56-64)

ในเอกสารอิตาลีสอง ของ สีลา วีระวงศ์ (2530, น.39-42) กล่าวถึงการไหลเรือไฟในลักษณะเดียวกัน คือ ในสมัยสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช วัน วุสทอฟ ทูตการค้าชาวฮอลันดา ได้บันทึกไว้ว่า ภายหลังจากเข้าเฝ้า ถวายสาส์นอยู่ธาตุหลวงแล้ว พวกทูตฮอลันดาก็ได้มาดูการไหลเรือไฟที่แม่น้ำโขง ในตอนมืด พระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปทอดพระเนตรการไหลเรือไฟในแม่น้ำโขง วัน วุสทอฟ เองก็นั่งดูอยู่ในผาม (ปะรำ) กับพระเจ้าแผ่นดินด้วย ดังความว่า

“ภายหลังจากเข้าเฝ้า ถวายสาส์นอยู่ธาตุหลวงแล้ว พวกทูตฮอลันดาก็ได้มาดูการไหลเรือไฟที่น้ำของ ท่านวัน วุสทอฟ ได้กล่าวไว้ว่า “สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินประทับบนเสลี่ยง ค่ำเสด็จไปทอดพระเนตรการไหลเรือไฟ พวกข้าพเจ้านั่งอยู่ในผามชิดติดกับผามประทับของพระเจ้าแผ่นดิน ไม่นานพิธีก็แรกขึ้นอยู่ในน้ำของ มีร้านน้อยร้านหนึ่งมีสี่เสาทำด้วยไม้ไผ่ผูกติดกัน สูงเท่ากับเสาเรือกำปั่นอยู่ในทะเล ผู้ชายสี่คนขึ้นไปบนร้าน กระโดดลงน้ำตักๆ กัน โดยแสดงท่าทางให้ผู้ดูทั้งหลายชื่นชมเป็นอันมาก พวกสี่คนที่กระโดดน่าจะได้รับความสะดวกเป็นอันตรายอยู่

เวลามีตมมากแล้ว เอือไฟ 200 ลำ ล่องมาตามน้ำของ
ระดับประตาด้วยเทียนใต้รุ่ง นอกนั้นก็มิเอือไฟอีก 3 ลำ ทำ
เป็นรูปธาตุสี่เหลี่ยม ได้เทียนสว่างไสว พอปานว่าแม่น้ำของถูก
ไหม้รุ่งไปหมดน้ำ เมื่อเอือไฟผ่านไปหมดแล้ว ซึ่งกะประมาณได้
ครึ่งชั่วโมง สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จกลับคืนพร้อมด้วยราช
บริวาร พวกเขาก็กลับคืน”

(สีลา วีระวงศ์, 2530, น.41-42)

จากบันทึกของ วัน วุสทอพ ที่ว่า “เรือไฟ 200 ลำ ล่องมาตามน้ำของระดับ
ประตาด้วยเทียนใต้รุ่ง” มิได้กล่าวถึงประเพณีสว่างเอือโดยตรง แต่ประเพณีไหลเรือไฟและ
ลอยกระทงสาย ก็เป็นพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติหลังจากการสว่างเอือหรือการแข่งขันเรือเสร็จสิ้น
แล้ว การไหลเรือไฟเป็นหน้าที่ของกรมการเมือง นางเทียมและจำ แต่การลอยกระทงสาย
เป็นส่วนที่ชาวบ้านจากทุกครัวเรือนปฏิบัติกันเอง

บันทึกของ วัน วุสทอพแสดงให้เห็นร่องรอยของประเพณีสว่างเอือของอาณาจักร
ล้านช้างที่น่าสนใจและมีมานานกว่า 376 ปี

ในประชุมพงศาวดารเรื่องตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์ ฉบับของพระยามหา
อำมาตยาธิบดี กล่าวไว้ว่า วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันทำบุญให้ทาน วันแรม 2
ค่ำ เตรียมเครื่องบูชาเทพยดา และในวันแรม 4 ค่ำ บวงสรวงเรือแข่ง โดยให้พวกข่า
ลงเรือมเหศักดิ์ ตีฆ้องใหญ่ 3 ใบ สวมเสื้อแดง หมวกแดง และแต่งตัวเป็นคนรำในเรือ
4 คน พวกผีพายเรือมเหศักดิ์จะพายเรือขึ้นและล่องไปกับเรือแข่งทั้งปวง เจ้าสร้อย
ศรีสมุทรพุทธางกูร ได้เสด็จไปยังหอไชยดูการแข่งขันเรือ ทั้ง 3 วัน ในวันรุ่งขึ้นมีการยิงปืนใหญ่
สามนัด แล้วให้พวกคนทรงทอดหุ่นเหนือน้ำและไต้่น้ำ หลังจากนั้นก็นำเอาเนื้อควาย
มาทำอาหารเพื่อบวงสรวงหลักเมือง เสร็จแล้วก็แจกจ่ายให้ข้าราชการบริพารกินร่วมกัน
การแข่งขันเรือดำเนินไปจนถึงเวลา 4 โมงเย็น กลุ่มเจ้านายท้าวพระยาที่เลี้ยงดูบรรดา
ผีพาย เรือลำที่จะถวายเทียนแด่เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เมื่อพายเรือมาถึงบริเวณ
หน้าหอไชยก็จอดเรือเพื่อขึ้นมาถวายเทียนแด่เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร พร้อมทั้ง
รับหมายประจำเรือแต่ละลำเป็นคู่ๆ ไป เพื่อเตรียมแข่งขันกัน รอบละ 1 คู่ จนเสร็จ
พอเวลาบ่าย 5 โมงเย็น เรือมเหศักดิ์ และเรือแข่งก็ล่องลงมาเป็นคู่ๆ จนถึงบริเวณที่ทอด

ทุ่นเหนือน้ำ เมื่อยิงปืนใหญ่แล้วเรือทุกลำก็จะพายลงมาพร้อมๆกัน และส่งเสียงโห่ร้องเสียงดัง เรือมเหศักดิ์จะมีเทียนปักไว้ที่หัวเรือ พายตามหลังเรือทั้งหลายมาจนถึงหอไชยแล้วยิงปืนใหญ่อีก 1 นัด จุดดอกไม้ไฟเพื่อบูชาเทพยดา ครั้นลองเรือไปจนถึงทุ่นไต้ น้ำ ก็ยิงปืนใหญ่อีก 1 นัด ถือว่าเสร็จพิธีแข่งเรือ และเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันสืบมา ดังความว่า

“ครั้นถึง ณ วันเดือนสิบเอ็ดแรมค่ำหนึ่งเป็นวันปวารณา
ทำบุญให้ทานวันแรมสองค่ำแต่งเครื่องกระยาบูชาเทพยดา
วันแรมสี่ค่ำแต่งการบวงสรวงแข่งเรือ ให้พวกข้าส่งเรือ
ลำหนึ่งเรียกว่าเรือมเหศักดิ์ ตีฆ้องใหญ่หน่อยสามช้อง สวมเสื้อ
แดงหมวกแดงแต่งเป็นคนรำ 4 คน พายเรือขึ้นล่องกำกับเรือ
ทั้งปวง เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรเสด็จออกหอไชยดูแข่งเรือ
ทุกๆ วัน ถ้วนคำรบสามวัน รุ่งขึ้นพอเวลาตีสิบเอ็ดยิงปืนใหญ่
สามนัด พวกคนทรงทอดทุ่นเหนือน้ำไต้ น้ำ แล้วเอาเนื้อ
กระป๋อเข้ามาประชุมที่ท่าหอแต่งพลายำทำเครื่องบวงสรวงเสื้อ
เมืองทรงเมือง เสร็จแล้วก็แจกจ่ายแก่เจ้านายแสนท้าวพระยา
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แล้วก็แข่งเรือกันไป ถึงเวลาบ่ายโมง
4 โมงเศษ เจ้านายท้าวพระยาที่รับเลี้ยงสียพาย เรือลำใดก็จัด
เทียนใส่ขันเงินผ้าแดงปกปากขันนึ่งข้าวต้มขาน้งมาบนสิริชะ
เรือ พายลงมาถึงหน้าหอไชยแล้วจอดเรือขึ้นถวายเทียนแก่
เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรทุกลำ แล้วก็แจกหมายาคาคู่เรือ
บ้านนั้นกับบ้านนั้นลำดับกันไปตามเรือมากและน้อยเป็นคู่ๆ
กัน พอเวลาบ่าย 5 โมงเศษ เรือมเหศักดิ์พวกข้าลงมาก่อน
เรือแข่งคู่หนึ่ง คู่สอง คู่สามก็แข่งเป็นคู่ๆ ลงมา ถึงเรือทอดทุ่น
แล้วพอเวลาบ่ายค่ำยิงปืนใหญ่นัดหนึ่ง พวกสียพายเรือก็ตั้งโห่ร้อง
แข่งเรือเสมอหน้ากันลงมา เรือมเหศักดิ์พวกข้าก็จุดเทียนที่
สิริชะเรือ พายตามหลังเรือทั้งปวงลงมาถึงเพียงท่าหอไชยยิง
ปืนใหญ่อีกนัดหนึ่ง ก็จุดดอกไม้ไฟพะเนียงบูชาเทพารักษ์ ครั้น

เรือไปถึงทุ่งไต้ น้ำก็ยิ่งปั่นใหญ่อีกนัดหนึ่ง ครบสามวันแล้วก็เลิก
การพิธีแข่งเรือ จนเป็นธรรมเนียมมาจนเท่าบัดนี้”

(กรมศิลปากร, 2512, น.177-178)

เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร คือ เจ้าหน่อกษัตริย์ที่พระครูโพนเสม็ดได้เชิญมา
จากบึงกาฬ เพื่อเข้าสรงมูรธาसनาราชากิเชก และถวายพระนามว่าเจ้าสร้อยศรีสมุทร
พุทธางกูร และครองราชย์สมบัตินครจำปาศักดิ์นาคบุรีศรี ความว่า

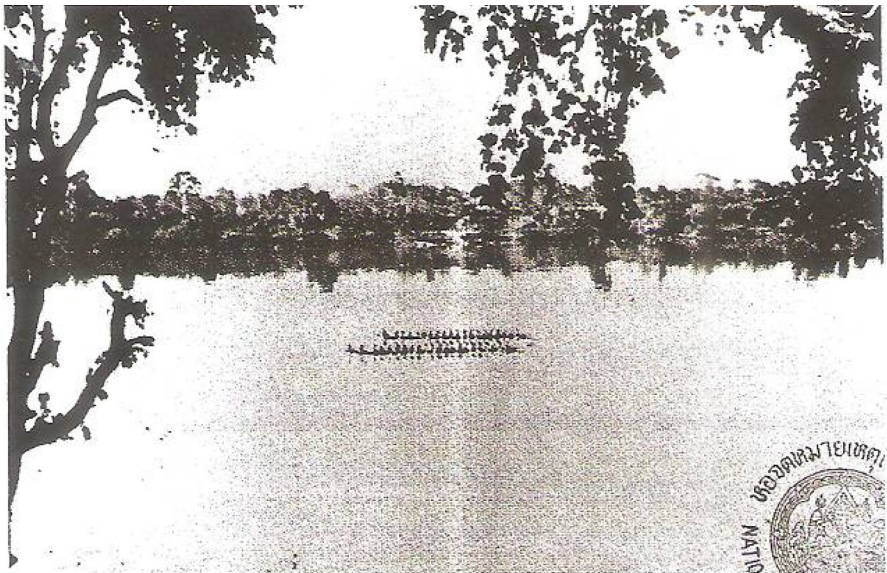
“ในศักราช 1075 ปีมะเส็งเบญจศก... พระครูโพนเสม็ด
ให้ตั้งโรงราชพิธีที่จะได้ราชากิเชกเสร็จแล้ว ครั้นได้วันอันเป็น
มหาพิชัยฤกษ์ พระครูโพนเสม็ดก็อัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์เข้า
สรงมูรธาसनาราชากิเชกเสร็จแล้ว สมณพราหมณาจารย์ ท้าว
พระยาทั้งปวงถวายพระนามว่า เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร
เป็นเจ้าเอกราชครองราชย์สมบัติตามโบราณราชประเพณี
กษัตริย์ในนานาประเทศ...”

(กรมศิลปากร, 2512, น.173)

หลังจากที่เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรครองราชย์แล้วได้แต่งตั้งท้าวพระยา
กรมการเมืองทั้งหลายตามธรรมเนียมเมืองตามโบราณราชประเพณีที่สืบทอดมาจาก
เวียงจันทน์

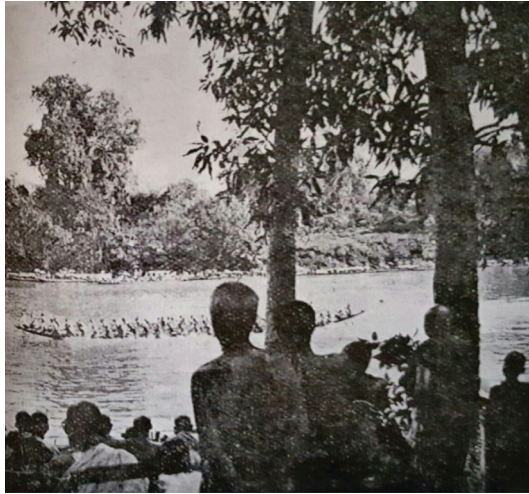
ในกาลต่อมาจึงได้มีพิธีสว่างเฮือตามราชประเพณี ซึ่งน่าจะเป็นช่วงเวลาที่เจ้า
สร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรปกครองเมืองจำปาศักดิ์ได้ไม่นาน ซึ่งจากหลักฐานจากประชุม
พงศาวดารเบื้องต้นก็นับว่านานกว่า 300 ปี

นอกจากนี้ พิษณุ สมpong (2542, น.4435) ได้กล่าวถึงบันทึกเรื่อง The
Basin of Mekong River ของ Mr. Delaporte ซึ่งบันทึกไว้เมื่อ ปี พ.ศ.2410 และภาพ
บุญสว่างเฮือในแม่น้ำโขง ซึ่งวาดภาพขึ้นในปี พ.ศ. 2449 จากจดหมายเหตุนานาชาติ
ซึ่งถือว่าเป็นร่องรอยของการจัดประเพณีสว่างเฮือในสมัยรัชกาลที่ 4 ก่อนถึงสมัยรัชกาล
ที่ 5

ภาพที่ 1 บุญสว่างเหือ
(พิชัญ สมพอง, 2542, น.4435)

ในปี พ.ศ. 2430 ฝรั่งเศสได้แต่งตั้งให้ Auguste Pavie เป็นรองกงสุลมาประจำ
ที่เมืองหลวงพระบาง แล้วตั้งสำนักงานเพื่อออกสำรวจภูมิประเทศ ในปี พ.ศ. 2531
ปาวีได้ถ่ายภาพประเพณีสรงเฮือไว้ด้วย และพิมพ์ลงในหนังสือ Travel Reports of the
Pavie Mission

ภาพที่ 2 การสรงเฮือ
(Pavie, A., 1999, P.639-640)

ในเอกสารประวัติศาสตร์อีสาน เต็ม วิภาคย์พจนกิจ (2546, น.566-567) กล่าวว่า การทำบุญออกพรรษา คือ พิธีการลอยประทีปวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตรงกับวันมหาปวารณาออกพรรษา เป็นเขตกำหนดลอยประทีปโคมไฟ เมื่อถึงวันกำหนดชาวบ้านได้จัดการทำเรือไฟไว้แต่กลางวันทางเหนือน้ำ พอค่ำลงประมาณ 2 ทุ่ม ประชาชนชายหญิงจึงนำเรือไฟ เครื่องสักการะ ปกติใช้ดอกไม้ ข้าวทอง (มานข้าว) และรูป เทียน กะบอง (ไต้) ปักขวางเป็นแถวมีระยะตั้งแต่ท้ายเรือไปจนถึงหัวเรือทั้งสองข้าง นอกจากนั้นยังมีเครื่องอุปโภคบริโภคอีก เช่น ผ้านุ่ง ผ้าห่ม กล้วย อ้อย เผือก มัน เป็นต้น สำหรับทานแก่ผู้เปมาสัจจในแม่น้ำโขง สิ่งของ เครื่องต่างๆ จะใส่ไว้ในท้องเรือ แล้วพากันลากออกไปกลางแม่น้ำ แล้วปล่อยให้ลอยไปตามกระแสน้ำ และมีเรือลำเลียงคอยถือท้ายพร้อมด้วยจุดพลุดะไลควบคุมเรือไปจนหมดเขตบ้านเขตเมืองแล้วจึงปล่อยให้ลอย ในการลอยเรือไฟนี้ทางบ้านเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำใหญ่ๆ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล ชาวหลวงพระบาง เวียงจันทน์ อุบลราชธานี หนองคาย นครพนม สุวรรณเขตฯ ได้นิยมถือกันเป็นพิธีใหญ่เป็นประจำทุกปี

เรือไฟในสมัยก่อน ทำด้วยต้นกล้วยหรือไม้ไผ่ยาวประมาณ 2-3 เมตร ทำร้านขึ้นสำหรับจุดไต้และวางรูป เทียน ประเพณีไหลเรือไฟนี้ทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านและพระภิกษุสงฆ์ช่วยกันทำเรือไฟไว้ริมฝั่งน้ำ ถึงตอนเพลถวายอาหารเพลที่ทาน้ำ ปายมีการละเล่นฟ้อนรำขับร้องฉลองเรือไฟ ประมาณ 5 โมงเย็น เป็นการสวดมนต์ ฟังเทศน์ พอค่ำ ชาวบ้านนำเครื่องกินเครื่องใช้ ขนม ข้าวต้ม กล้วย อ้อย ผ้ายัน ผ้าใหม่ หมากพลู บุหรี่ ใส่กระจาดบรรจุไว้ในเรือไฟ ครั้นได้เวลาก็จุดไต้หรือคบเพลิงในเรือไฟให้สว่าง ชาวบ้านจุดรูปเทียนเป็นพุทธบูชา และคารวะแม่คงคา อธิษฐานเสร็จแล้วนำดอกไม้รูปเทียนไปวางไว้ในเรือไฟ เมื่อบูชากันทุกคนแล้ว จึงปล่อยให้ไฟออกจากฝั่งให้ลอยไปตามแม่น้ำ ไฟที่จุดในเรือจะมองดูสว่างไสวงดงาม รุ่งเช้าเมื่อเรือไฟไปติดฝั่งไหนก็จะมีคนไปเก็บของออกจากเรือ การลอยเรือไฟจะมีราษฎรไปร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก (วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, 2548, น.68-69)

เอกสารที่กล่าวไว้ข้างต้นให้เห็นถึงร่องรอยของประเพณีสว่างเรือและการไหลเรือไฟของชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขงที่มีมาแต่โบราณ นักวิชาการบางท่านอาจมีได้กล่าวถึงประเพณีการแข่งขันเรือโดยตรง แต่ได้กล่าวถึงพิธีไหลเรือไฟในอดีต ซึ่งตามฮีตสิบสองเป็นพิธีกรรมที่กระทำเนื่องจากการแข่งขันเรือ

อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องเล่นในเรือไฟ และการจัด
รูปเพียนั้น มีนักวิชาการกล่าวไว้บ้างว่า การไหลเรือไฟเป็นการสักการะแม่คงคา และรอย
พระพุทธรูป ผู้วิจัยเห็นว่าข้อสรุปดังกล่าวน่าจะเป็นการตีความใหม่หลังสังคมไทยแถบ
ภาคอีสานหรือชุมชนชายฝั่งโขงได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า
การนำสิ่งของเครื่องใช้ใส่ลงในเรือไฟ น่าจะเป็นการบูชาวิญญูญาณบรรพบุรุษและพยานาค
ทั้ง 15 ตระกูล ดังปรากฏในฮีตสิบสองคองสิบสี่มากกว่า ส่วนเครื่องเล่นสรวงต่างๆ ใน
เรือไฟ น่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องควหาวนที่บรรดาลูกหลานส่งไปให้วิญญู
บรรพบุรุษได้ใช้ได้กิน รวมทั้งเป็นการส่งเคราะห์ออกจากบ้านเมืองด้วยเช่นกัน ลักษณะ
ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนชายฝั่งโขงว่า เป็นสังคมที่มีการนับถือ
ผีมาก่อน สอดคล้องกับพงศาวดารล้านช้าง ที่กล่าวไว้ว่า ในสมัยพระเจ้าโพธิสารราชเป็น
ผู้นำพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์มาเผยแผ่ในอาณาจักรล้านช้าง ในปีมะแม พ.ศ.2066
พระองค์ได้แต่งราชทูตไปขอพระไตรปิฎกและพระสงฆ์มาจากนครเชียงใหม่ พระเมืองแก้ว
พระเจ้าแผ่นดินนครเชียงใหม่ จึงทรงส่งพระเทพมงคลธระและพระบริวาร พร้อมทั้ง
พระไตรปิฎกอีก 60 คัมภีร์มายังกรุงศรีสัตนาคนหุต สืบพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง
(สมหมาย เปรมจิตต์, 2539, น.78) และใน พ.ศ. 2070 พระองค์ได้มีพระราชอาชญา
ประกาศให้บ่าวไพร่พลเมืองเล็กน้อยผีฟ้าผีดิน อันเคยมีมาแต่โบราณกาลนั้นเสียหมด
บรรดาหอโงกบ้านศาลอันเป็นสถานที่ขึ้นฟ้าขึ้นแผ่นดินของพระเจ้าแผ่นดินก่อนนั้น พระองค์
ก็ให้รื้อถอนทิ้งแล้วสร้างวัดวาอารามขึ้นแทน ชื่อว่า วัดสุวรรณคเทวโลก ดังในพงศาวดาร
ล้านช้างกล่าวว่า

“เมื่อพระโพธิสารราชเสวยสิริสมบัติ ได้ 7 ปี ก็ยังปลง
พระราชอาชญาไปในอาณาเขตเมืองล้านช้างทั้งมวลให้ม้างริต
เสียยังมิจฉาธิฐิผีเห้ายผีเรือนทั้งผีเสื้ออันอยู่เรือนกว่าขึ้นแทน
ที่สัปปงหันก็ให้ม้างเสีย ให้ริตเล็กเสียหมด แล้วให้สร้างแบ่งให้
เป็นวัดความหาพิหารอันใหญ่ก็ใส่ชื่อว่าวัดศรีสุวรรณคเทวโลก”

(กรมศิลปากร, 2506, น.411)

แม้ว่าจะประกาศให้ชาวเมืองล้านช้างเล็กน้อยได้แล้วมานับถือพระพุทธศาสนา แทน แต่ในวิถีชีวิตชาวบ้านในอาณาจักรล้านช้าง เป็นชุมชนสังคมเกษตรกรรมมาแต่ดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องการนับถือผี บูชาแถน ผีบรรพบุรุษก็ยังคงมีได้ละเลิกไปเพราะชาวบ้านยังคงมีความเชื่อและกระทำพิธีกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขและการลอยเคราะห์ทั้งหลายทั้งปวง ล้วนต้องพึ่งพาวิญญาณของบรรพบุรุษทั้งสิ้น ดังนั้น ความเชื่อเรื่องผี พิธีกรรมต่างๆ ในประเพณีส่วงเฮือ จึงสะท้อนเรื่องราวและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ยังดำรงอยู่และสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน

ดวงมณี เพชรสุวรรณรังสี (2551, น.112) กล่าวว่า ประเพณีส่วงเฮือของจังหวัดมุกดาหารมีมาแต่ครั้งสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งในสมัยก่อนบรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่แถบลุ่มน้ำโขงต่างนัดหมายมารวมกันที่หัวเมืองใหญ่เพื่อประกอบพิธีตักน้ำพิพัฒน์สัตยา แสดงถึงความ เป็นข้าขอบขัณฑสีมาและความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน โดยกำหนดเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นวันประกอบพิธี โดยเจ้าเมืองต่างๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงต่างพากัน จัดประดับตกแต่งเรือที่เป็นพาหนะในการเดินทางให้มีความสวยงาม เมื่อขบวนเรือมา รวมกันเป็นจำนวนมาก จึงเกิดความคิดให้มีการประกวดแข่งขัน ทั้งด้านความสวยงาม ของขบวนแห่และลำเรือ รวมทั้งการประกวดแข่งขันด้านความเร็ว ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้น มาการแข่งขันเรือของเมืองมุกดาหารจึงได้กำเนิดขึ้นและถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบทอดกัน เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อสรุปข้างต้นไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน จากการศึกษาใบบอกของเมืองมุกดาหารกล่าวถึงการถือพิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยาหลายครั้ง เช่น ในสมัยของพระยาจันทรสूरियงศ์ (กิง) เจ้าเมืองคนที่ 2 (พ.ศ.2348-2383) ได้กล่าวถึงครั้งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยขึ้นครองราชย์ ได้ให้กรมการเมือง ท้าวเพี้ย ถวายสัตยานุสัตย์รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, และกรมศิลปากร, 2542ข, น.71-72)

ในสมัยพระยาศคิวงศ์ประวัติ (เมฆ จันทรสชา) (พ.ศ.2430-2440) เจ้าเมืองคนที่ 7 บรรดาอุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร และกรมการเมืองวัง จากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงได้มาสวามิภักดิ์ และจงรักภักดีต่อกรุงเทพฯ และขอรับพระราชทานตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยาปีละ 2 ครั้ง ตามธรรมเนียมต่อไป (กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, และกรมศิลปากร, 2542ข, น.98)

การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาในสมัยก่อน จะกระทำเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
ผู้ปกครองเมืองหรือการที่เจ้าเมืองตามหัวเมืองต่างๆ เข้ามาสวามิภักดิ์ด้วยความสมัครใจ
การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาในช่วงต้นๆ คงมิได้กำหนดกฎเกณฑ์วันเวลาที่แน่นอนอันเนื่อง
มาจากสถานการณ์บ้านเมืองยังมิได้สงบนัก

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการกำหนดให้หัวเมืองต่างๆ ทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์
สัตยาในช่วงตรุษสารทปีละ 2 ครั้ง เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มีท้องตราโปรดเกล้าฯ ให้
หัวเมืองต่างๆ ทราบทั่วกันว่า

“ประการหนึ่งเป็นอย่างธรรมเนียมสืบมาแต่ก่อน ถ้า
ถึงเทศกาลพระราชพิธีตรุษสารทจะได้รับพระราชทานถือน้ำ
พระพิพัฒน์สัตยา แลเมืองหนองสูงเป็นเมืองขึ้นเมืองมุกดาหาร
ถึงเทศกาลถือน้ำก็ให้พระไกรสาราช ท้าวอุปฮาด ท้าวราชวงศ์
ท้าวราชบุตร บุตรหลาน ท้าวเพี้ย กรมการเมืองหนองสูง
ไปพร้อมด้วย พระจันทรสุริยวงษ์ พระอุปฮาด ราชวงศ์ท้าวเพี้ย
เมืองมุกดาหาร ที่วัดวออารามจำเพาะพระพักตร์ พระพุทธเจ้า
พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า บ่ายหน้าต่อกรุงเทพมหานคร
กราบถวายบังคมกระทำสัตยานุสัตย์ ถวายต่อใต้ฝ่าละออง
ธุลีพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว รับพระราชทานน้ำ
พระพิพัฒน์สัตยาปีละ 2 ครั้ง ตามอย่างธรรมเนียมเสมอมา
ทุกปีสืบไป”

(กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ,
และกรมศิลปากร, 2542ข, น.108)

ประเพณีการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาจึงเป็นธรรมเนียมของเจ้าเมืองและกรม
การเมืองตามหัวเมืองต่างๆ ที่ต้องถือปฏิบัติกันสืบมา การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาหาก
เจ้าเมืองหรือผู้หนึ่งผู้ใดมาร่วมพิธีไม่ได้ ก็ต้องนำน้ำพระพิพัฒน์สัตยาไปให้ดื่มเพื่อแสดง
ความจงรักภักดี ดังเช่นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระภักดีนุชิตร
(จันทร์ อินทรกำแหง) ถูกฝรั่งเศสนำตัวมากักขังไว้ที่เมืองสุวรรณเขต เป็นเวลา 6 เดือน
ได้ลักลอบเขียนจดหมายมากราบทูลพระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

ข้าหลวงต่างพระองค์ สำเร็จราชการมณฑลอยู่ตลอดเวลา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันที่ข้าราชการกรมการเมืองในแถบลุ่มแม่น้ำโขงจะต้องตีม่น้ำพระพิพัฒน์สัตยาว่า จะซื่อตรงจงรักต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ใดไม่มาในพิธีดังกล่าวจะถือว่า เป็นความผิดร้ายแรง แม้จะเจ็บป่วยก็ต้องมีผู้นำไปให้ตีม่น้ำพระพิพัฒน์สัตยาต่อฝรั่งเศสขอให้ฝรั่งเศสคุมตัวข้ามโขงมาตีม่น้ำพระพิพัฒน์สัตยา ณ เมืองมุกดาหาร แต่ฝรั่งเศสไม่ยอม ... ในวันรุ่งขึ้นกรมการเมืองมุกดาหารจึงได้นำน้ำพระพิพัฒน์สัตยาข้ามโขงไปให้ท่านตีม่น้ำ ท่านได้นั่งคุกเข่าลงแล้วบ้ายหน้าต่อกรุงเทพฯ และถวายบังคมแล้วจึงตีม่น้ำพระพิพัฒน์สัตยา (กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, และกรมศิลปากร, 2542ข, น.306)

จากหลักฐานเอกสาร การตีม่น้ำพระพิพัฒน์สัตยากระทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งตรงกับวันที่ชาวเมืองมุกดาหารจะต้องทำพิธีสรงเชื้อ ไหลเรือไฟ ในปัจจุบันแต่ในใบบอกและหลักฐานอื่นๆ มิได้ระบุแน่ชัดว่ามีการสรงเชื้อหรือไหลเรือไฟในวันเดียวกันกับการตีม่น้ำพระพิพัฒน์สัตยา และในสมัยนั้นภาวะของสงครามมีอยู่เนื่องๆ ประเพณีสรงเชื้อเป็นประเพณีราษฎร์ที่ต้องเฉลิมฉลองหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ผู้ที่จะแข่งเรือน่าจะเป็นชนชั้นระดับชาวบ้านที่เป็นบริวารของเจ้าเมืองตามหัวเมืองต่างๆ ทั้งเมืองหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ตามชายฝั่งแม่น้ำโขง บริวารตามหัวเมืองต่างๆ จะต้องถูกเกณฑ์ไปรบข้างเมื่อเกิดสงคราม

ดังในปี พ.ศ.2370 พระยาราชสุภาวดีได้ให้สินบนแก่ลาวที่ตามไปจับเจ้าราชบุตรเจ้าปาน เจ้าสุวรรณ (บุตรของเจ้าอนุวงศ์) มาให้ เมื่อตีเมืองในลุ่มแม่น้ำมูล แม่น้ำชี และแม่น้ำโขง ก็ยกกองกำลังไปตั้งอยู่เมืองมุกดาหารและนครพนม (สุวิทย์ อธิราชสวัสดิ์, 2543, น.124)

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีท้องตราพระราชสีห์จากสมุหนายกมาถึงเมืองร้อยเอ็ด กาทสินธุ์ อุบลราชธานี โยธธรร มุกดาหาร เขมราฐ เพชรบูรณ์ วิเชียร และหล่มสัก เพื่อเตรียมทัพไปปราบฮ่อ ความว่า

“พ.ศ. 2418 ได้มีท้องตราพระราชสีห์จากสมุหนายกมาถึงเมืองร้อยเอ็ด กาทสินธุ์ สุวรรณภูมิ อุบลราชธานี โยธธรร มุกดาหาร เขมราฐ เพชรบูรณ์ วิเชียร และหล่มสัก เนื่องจากทัพฮ่อยกมาตีเมืองเวียงจันทน์และหนองคาย จึงได้ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระบำราบ
ปรปักษ์ เป็นแม่ทัพใหญ่ยกออกจากกรุงเทพฯ ในเดือน 11 ปีนี้
จึงให้เกณฑ์กองทัพเมืองร้อยเอ็ด 5,000 เมืองสุวรรณภูมิ 5,000
เมืองกาฬสินธุ์ 4,000 เมืองอุบลราชธานี 10,000 เมืองยโสธร
5,000 เมืองเขมราฐ 4,000 เมืองมุกดาหาร 4,000 รวมเป็น
37,000 คน ส่วนเมืองเพชรบูรณ์ 400 ช้าง 20 เชือก เมืองวิเชียร
200 ช้าง 15 เชือก เมืองหล่มสัก 600 ช้าง 200 เชือก รวมคน
1,200 เป็น 38,200 คน ช้าง 235 เชือก โดยให้เตรียมทัพไว้ให้
พร้อม เมื่อแม่ทัพใหญ่ยกขึ้นมาถึงเมืองนครราชสีมาเมื่อใดจะมี
รับสั่งให้กองทัพหัวเมืองต่างๆ ดังกล่าว ยกกองทัพไปสมทบที่
ใดจะบอกให้ทราบอีกครั้งหนึ่ง”

(กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, และ
กรมศิลปากร, 2542ฯ, น.89)

ในท้องตราพระราชสีห์ที่มีมาถึงเจ้าเมืองในหัวเมืองต่างๆ ให้เกณฑ์ไพร่พลไป
ช่วยรบในเดือน 11 เป็นต้นไป ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการจัดประเพณีสว่างเอือ ในส่วน
ของหัวเมืองหนองคาย นครพนม และมุกดาหารถือเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ ฉะนั้นจึงมี
การเกณฑ์ไพร่อยู่บ่อยครั้งเพื่อใช้แรงงานบ้าง ออกรบบ้าง สถานการณ์บ้านเมืองในอดีต
ต้องประสบกับภาวะสงครามอยู่เนืองๆ โอกาสที่ไพร่พลและบริวารจะจัดการสว่างเอือจึง
ไม่น่าจะมีโอกาสได้ทำบ่อยนัก แต่ก็มีพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ไหลเรือไฟ ซึ่งเจ้าเมืองและ
เพี้ยกรมการเมืองทั้งหลายจะต้องทำตามคองสิบสี เพื่อบูชาบรรพบุรุษและพญานาคทั้ง
15 ตระกูล ในส่วนของบริวารก็อาจจะกระทำเพียงลอยกระทงตามประเพณี ซึ่งทั้งสอง
พิธีกรรมดูจะไม่ยุ่งยากเอิกเกริกเท่ากับการจัดการแข่งเรือ

หลังจากที่ลาวฝั่งซ้ายตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของลาวในปี พ.ศ.2436-2497
เป็นระยะเวลา 61 ปี ในบันทึกการเดินทางในลาว ปี พ.ศ. 2438 ของเอเจียน แอมอนิเย
(Etiene Aymonier) ที่เดินมาเพื่อสำรวจหาศิลาจารึกในเขตประเทศลาว ได้กล่าวถึง
“การแข่งเรือ” ไว้เช่นกัน แต่ไม่ได้ระบุวัน เดือน ปี ที่แน่นอน ซึ่งแปลโดย ทองสมุทร
โตเร และสมหมาย เปรมจิตต์ (2539, น.168) กล่าวไว้ว่า “เมืองหนองคาย...เป็น

เมืองเล็กๆ นี้มีกระท่อมนับเป็นพันหลัง เรียงรายตามริมฝั่งขวาของแม่น้ำโขง...เมืองหนองคายอากาศหนาว เมืองนี้มีวัด 17 วัด แต่ละวัดมีพระราว 15-20 รูป พระก็เหมือนกันกับพระลาวอื่นๆ คือ ไม่มีการงดเว้นจากการทำมาค้าขาย ชีวมา **แข่งเรือ** อันเป็นกิจกรรมที่ไม่เคยมีใน เขมร...”

นอกจากศึกษาจากเอกสารต่างๆ แล้ว ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามในชุมชนชายฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร เพื่อสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากผู้รับรู้และผ่านประสบการณ์ช่วงสงครามอินโดจีน และช่วงเหตุการณ์ที่ลาวต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศส พบว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าว หรือเป็นช่วงเวลาที่ไทยและลาวฝั่งซ้ายประสบปัญหาทางการเมือง และสงครามการต่อต้านฝรั่งเศส สงครามอินโดจีน จันดา อุดามาลย์ (สัมภาษณ์, 2560) เป็นร่างทรงเจ้าแม่สองนาง ปัจจุบันอายุ 62 ปี กล่าวว่า “เมืองหนองคายไม่ได้จัดประเพณีสงกรานต์มานานมาก ตั้งแต่ช่วงเกิดสงครามอินโดจีน และฝรั่งเศสปกครองลาว จำได้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2514 เป็นต้นมา มีการสงกรานต์อยู่บ้างบางปี แต่จะจัดในร่อนน้ำประเทศของตนเอง จะไม่จัดการแข่งเรือร่วมกัน”

ยายเถาะ เหยียนนิ (สัมภาษณ์, 2560) เป็นร่างทรงเจ้าแม่สองนาง ปัจจุบันอายุ 82 ปี คุณยายเป็นชาวเวียดนาม คุณแม่พาอพยพหนีมาจากฝั่งลาว และตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ท่าบ่อ กล่าวว่า “เมื่อสมัยเป็นเด็กจำได้ว่าทหารฝรั่งเศสข้ามฝั่งมาปล้นเอาของกิน และฆ่าคนตายเป็นจำนวนมาก แม่ได้พาตนอพยพหนีออกจากท่าบ่อไปหลบซ่อนที่บ้านหนองผือ จนทางการแจ้งว่าพวกฝรั่งเศสกลับไปแล้ว แม่จึงพาตนอพยพกลับมา ”

เหตุการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ในช่วงเวลาที่กองกำลังลาวอิสระที่อาศัยอยู่ฝั่งไทย เพื่อหลบข้ามฝั่งลาวไปดักปล้นและโจมตีทหารฝรั่งเศสหลายครั้ง ทำให้ฝรั่งเศสโกรธแค้นมากจึงส่งกองกำลังทหารข้ามฝั่งมาโจมตี ท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จนมีคนล้มตายและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก (สุวิทย์ ชีรสาควัต, 2543, น.298)

เถาะ เหยียนนิ (สัมภาษณ์, 2560) ยังกล่าวอีกว่า “สำหรับการแข่งเรือในสมัยที่ลาวตกอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ไม่มีประเทศใดกล้าจัดการแข่งเรือเนื่องจากกลัวทหารฝ่ายตรงข้ามจับตัวไป หรือถูกยิง การแข่งเรือเพิ่งมาเริ่มจัดขึ้นในสมัยหลังๆ สมัยยายอายุ 45-50 ปี เป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่จัดการแข่งขันเรือขึ้นครั้งแรกที่จังหวัดหนองคาย สมัยก่อนจะจัดการแข่งขันในร่อนน้ำฝั่งของประเทศตนเอง ไม่เคยจัดการแข่งขันร่วมกันเหมือนปัจจุบัน”

ในจังหวัดนครพนมก็เช่นเดียวกันนางอรรวรรณ เชื้อหาญ (สัมภาษณ์, 2555) กล่าวว่า “จังหวัดนครพนมไม่ได้จัดการส่วงเฮือมานานมากตั้งแต่สมัยฝรั่งเศสปกครองลาว ไม่มีใครกล้าจัดการแข่งขันเนื่องจากกลัวทหารฝั่งลาวยิง และแม่น้ำบริเวณจังหวัดนครพนมไม่กว้างเหมือนจังหวัดมุกดาหาร และชายฝั่งจังหวัดนครพนมค่อนข้างสูงชัน”

ประภัทร์ สวัสดิ์วงศ์ไชย (สัมภาษณ์, 2555) กล่าวว่า “ประเพณีส่วงเฮือ ของจังหวัดมุกดาหาร ไม่เคยจัดมานานมาก ตั้งแต่สมัยฝรั่งเศสปกครองลาว ไม่มีใครกล้าจัด เพราะเกรงจะถูกทหารฝ่ายลาวยิงและจับตัวไป แต่การไหลเรือไฟและลอยกระทงนั้น ส่วนใหญ่จะทำการกันตามประเพณี ในสมัยก่อนใช้เรือไฟลำเล็กๆ ซึ่งกลุ่มเครือญาติที่เป็นเชื้อสายเจ้าเมืองในสมัยก่อน เป็นคนทำเพื่อลอยเคราะห์ให้แก่บ้านเมือง”

ในช่วงที่ประเทศลาวตกอยู่ใต้อำนาจของฝรั่งเศส และในช่วงเวลาที่ได้รับอิสรภาพแล้ว ปัญหาการเมืองและเรื่องการแบ่งเขตน่านน้ำโขงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการค้าทางวิถีชีวิตของชาวบ้านทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงโดยตรง ทั้งปัญหาด้านการสัญจร การประมง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง เช่น ประเพณีส่วงเฮือ ในช่วงนี้ถ้าไม่มีชุมชนใดในจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร จัดประเพณีการส่วงเฮือก็นับได้ว่าประเพณีดังกล่าวไม่ได้จัดมานานมากกว่า 82 ปี

2. การรื้อฟื้นประเพณีส่วงเฮือของชุมชนชายฝั่งแม่น้ำโขงจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร

หลังจากลาวตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2322-2436 เป็นระยะเวลา 114 ปี จนกระทั่ง วันที่ 3 ตุลาคม 2436 รัฐบาลไทยได้ตกลงทำสัญญากับรัฐบาลฝรั่งเศส โดยยอมสละดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมดและเกาะดอนต่างๆ ในแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส ในเงื่อนไขบางประการระบุไว้ว่า รัฐบาลสยามจะไม่ใช่ หรือให้เรือและยานพาหนะที่มีอาวุธใหญ่น้อยเที่ยวไปมาในทะเลสาบเขมร หรือในลำแม่น้ำโขง หรือในลำน้ำที่แยกมาจากแม่น้ำโขงซึ่งอยู่ในเขตที่กำหนดไว้ และรัฐบาลสยามจะไม่สร้างค่ายถาวร หรือที่อยู่ของทหารในท้องที่เมืองพระตะบอง และเมืองเสียมราฐ และบนฝั่งขวาแม่น้ำโขงซึ่งอยู่ภายในเขตรัศมี 25 กิโลเมตร เป็นต้น (สมหมาย เปรมจิตต์, ผู้แปล, 2539, น.258)

หลังจากที่ได้ทำสัญญาสงบศึกกับฝรั่งเศสแล้วรัฐบาลไทยได้แบ่งเขตการปกครองสยามใหม่ออกเป็น 8 มณฑล ซึ่งมี 3 มณฑล เป็นหัวเมืองลาวทางฝั่งขวา คือ มณฑลลาวพวน มณฑลลาวท้าว มณฑลลาวกลาง ให้เมืองหนองคาย นครพนม และ มุกดาหาร อยู่ในสังกัดของมณฑลลาวพวน (สมหมาย เปรมจิตต์, ผู้แปล, 2539, น.265)

ทางด้านฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายให้พลเมืองลาว โดยเฉพาะผู้ชายทุกคนที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี ต้องไปทำงานให้ฝรั่งเศสอย่างน้อย 100 วันต่อปี หากไม่ไปทำหรือไม่จ้างคนไปทำแทนจะมีโทษติดคุก ชาวลาวต้องถูกเกณฑ์แรงงาน โดยใช้ให้เจ้าแขวง เจ้าเมือง นายกอง ตาแสงทำบัญชีรายชื่อแรงงานในสังกัดของตนเพื่อสะดวกในการเกณฑ์ผู้ชายลาวที่มีอายุ 18 ปี นอกจากทำงานให้ฝรั่งเศสแล้วยังต้องเป็นทาสรับใช้ชาวลาวที่เป็นนายของตนเองอีก (สุวิทย์ อธิศาสตร์, 2543, น.227-230)

ประชาชนชาวลาวถูกกดขี่แรงงาน และเกิดภาวะแห้งแล้งอย่างหนัก ทำให้ชาวลาวเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุหนึ่งของการก่อตั้งกลุ่มขบวนการต่างๆ เพื่อต่อต้านฝรั่งเศส 9 กลุ่ม คือ ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มพ่อกะดวด (พ.ศ.2443- 2446) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มองค์แก้ว (พ.ศ.2444-2473) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มมั่ง เจ้าวรรณภูมิแห่งเมืองอุ พงศาณี (พ.ศ.2451-2453) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มพญาคำลือ เมืองสิงห์ (พ.ศ.2451) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มข้าเหนือ (พ.ศ.2457-2458) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มองค์แสนแห่งพงศาณี (พ.ศ.2458-2470) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มชาวมั่ง เจ้าฟ้าปาใจ (พ.ศ.2461-2465) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสกลุ่มครุคำ (พ.ศ.2463) และขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสคณะพรรคแก้วลาว (พ.ศ.2477) (สุวิทย์ อธิศาสตร์, 2543, น.263-286) ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสปฏิบัติการอย่างสืบเนื่อง 34 ปี

นอกจากนี้ทั้งรัฐบาลไทย และรัฐบาลลาวยังต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับสงครามอินโดจีน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2482-2488) เมืองที่อยู่ตามชายแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงคราม ดังเช่น ในปี พ.ศ.2483 เครื่องบินฝรั่งเศสทิ้งระเบิดเมืองนครพนม เกิดสงครามระหว่างไทยกับสภาพอินโดจีนของฝรั่งเศส กองทัพไทยบุกหลวงพระบางฝั่งขวาึดตั้งแต่ปากลายไปจนถึงห้วยทราย จำปาศักดิ์ เสียมรรฐและไพลิน (สุวิทย์ อธิศาสตร์, 2543, น.287)

ในปี พ.ศ.2489 ฝรั่งเศสโจมตีแขวงสุวรรณเขตฝั่งตรงข้ามเมืองมุกดาหาร เสียหายอย่างหนัก และเมืองท่าแขกฝั่งตรงข้ามเมืองนครพนม ทหารฝรั่งเศสโจมตีครั้งใหญ่ ทั้งระเบิด ยิงกราด ทำให้ประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมาก ทหารฝรั่งเศสฆ่าทหารและประชาชนชาวลาวเสียชีวิตประมาณ 3,600 คน (สุวิทย์ อธิศาสตร์, 2543, น.296-297)

ในปี พ.ศ. 2489 กองทหารลาวได้โจมตีฝรั่งเศสอย่างหนัก แต่ด้านทานกองกำลังของฝรั่งเศสไม่ไหวจนต้องเสียเมืองเวียงจันทน์ให้แก่ฝรั่งเศสไปในที่สุด กลุ่มขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสได้หลบหนีเข้ามาตั้งกลุ่มนักรบภูซาง และลาวอิสระในจังหวัดหนองคาย นครพนม สกลนคร และมุกดาหาร และคอยดักรับโจมตีกองทหารฝรั่งเศสอยู่บ่อยๆ ทำให้ฝรั่งเศสโกรธมากจึงส่งกองกำลังทหารมาโจมตีท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีคนล้มตาย และบาดเจ็บจำนวนมาก (สุวิทย์ อธิศาสตร์, 2543, น.297-298)

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2498-2518 ลาวได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสแล้ว ประเทศลาวก็มีปัญหาภายในเองภายในประเทศ ระหว่างทหารฝ่ายขวาหรือฝ่ายเวียงจันทน์และฝ่ายซ้าย หรือฝ่ายเจ้าสุภานุวงศ์ ซึ่งเป็นสงครามภายในประเทศที่เกิดปัญหาวุ่นวายทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลา 20 ปี (สุวิทย์ อธิศาสตร์, 2543, น.361)

ในช่วงระยะเวลาที่ประเทศลาวได้รับอิสรภาพจากฝรั่งเศสแล้ว สถานการณ์ทางชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว ยังคงมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง พบว่าทางฝ่ายลาวก็คอยหาตรวจแนวฝ่ายไทยอยู่ตลอดเวลา ตลอดแนวชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงจึงมีกองกำลังทหารฝ่ายลาวและ นปช. ของฝ่ายไทยคอยสอดส่องดูแลความปลอดภัยอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องแนวชายแดนที่แบ่งเขตโดยแม่น้ำโขง ซึ่งฝ่ายไทยมีข้อเสียเปรียบลาวอยู่มาก การที่ได้ทำข้อตกลงกับฝรั่งเศสเกี่ยวกับการกำหนดเส้นเขตแดนตามข้อตกลงฉบับที่ 2436-2447, 2450 และ 2469 (สมศักดิ์ ศรีวรรณ, 2534, น.24-25) ข้อตกลงดังกล่าวเป็นปัญหายากสำหรับทั้งสองประเทศอย่างมาก

ปัญหาเรื่องเส้นแบ่งเขตแดนในแม่น้ำโขง เป็นปัญหาใหญ่ที่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมีเคยปัญหาทหารลาวปะทะกับ นปช.ฝ่ายไทยบ่อยครั้ง จนบางครั้งฝ่ายรัฐบาลไทยต้องประกาศปิดพรมแดน

จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2522 สมัยที่พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลลาวขึ้น โดยการเปิดจุดผ่านแดนเพิ่มขึ้นที่จังหวัดมุกดาหาร-สะหวันนะเขต มีการลงนามในข้อตกลงทางการค้าไทยให้ความช่วยเหลือแก่ลาว (มานะ มาลาเพชร, 2537, น.37-38)

ในปี พ.ศ. 2522 รัฐบาลลาวเองก็ได้ประกาศนโยบายยืนยันทันการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ระหว่างกลุ่มอินโดจีนกับอาเซียน และจะรักษาและพัฒนาความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนบ้านกับประเทศไทย รวมทั้งการขยายความร่วมมือในด้านต่างๆ ด้วย (สมศักดิ์ ศรีวรรณะ, 2534, น.17)

หลังปี พ.ศ. 2522 ปัญหาต่างๆ ด้านชายแดนระหว่างประเทศไทยกับลาวเริ่มคลี่คลายลงและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากที่ท้าวไกรสอนพรหมวิหารเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธานาธิบดีหรือประมุขของประเทศ เริ่มมีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจของทั้ง 2 ประเทศให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น รัฐบาลไทยและลาวจึงเริ่มเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยการนำเอาประเพณีสงกรานต์ อันเป็นประเพณีที่มีพื้นฐานความเชื่อการมีบรรพบุรุษร่วมกันทั้งชาวไทยและชาวลาวมาเป็นสิ่งเชื่อมความสัมพันธ์กันทั้งในระดับชาวบ้าน ชุมชน และระดับประเทศ ทั้งรัฐบาลไทยและลาวจึงได้ร่วมมือกันรื้อฟื้นประเพณีสงกรานต์ขึ้นมาหลังจากที่ปัญหาบ้านเมืองสงบลง โดยเริ่มจัดประเพณีแข่งเรือยาวมิตรภาพระหว่างจังหวัดหนองคายกับแขวงคำมั่งเมืองเวียงจันทน์ขึ้นเป็นครั้งแรก หลังจากที่มีได้จัดมายาวนาน การแข่งเรือมิตรภาพ หรือ สงกรานต์มิตรภาพ ระหว่างชาวบ้านฝั่งจังหวัดหนองคายและชาวลาวฝั่งเวียงจันทน์ จัดขึ้นในวันที่ 7 ตุลาคม 2522 ณ บริเวณท่าเรือบ้านจอมแจ้ง เมืองสีสัตตะนาท แขวงคำมั่งเวียงจันทน์ การแข่งเรือในครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างมาก มีประชาชนทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวมาร่วมงานกันจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นมิตรภาพครั้งสำคัญที่ช่วยประสานความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับชาวลาว ตลอดจนรัฐบาลไทยกับรัฐบาลลาวได้อย่างดียิ่ง ประเพณีการแข่งเรือระหว่างชุมชนจังหวัดหนองคาย และฝั่งเวียงจันทน์นับเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์ ซึ่งได้ดำเนินสืบเนื่องต่อมา และขยายพื้นที่ชุมชนตามชายฝั่งแม่น้ำโขงให้มีการจัดประเพณีแข่งเรือไปอีกหลายชุมชน ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง เช่น เมืองท่าบ่อ ศรีเชียงใหม่ และบึงกาฬ เป็นต้น

ต่อมาในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้ฟื้นฟูความสัมพันธ์ไทย-ลาว ขึ้นอีก เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2524 โดยกำหนดเป็นนโยบายการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ซึ่งได้ดำเนินไปด้วยดีในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนการเยือน การแข่งขันกีฬาและการแข่งเรือระหว่างแขวงและจังหวัดตามบริเวณพรมแดนชายฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งถือว่าการดำเนินนโยบายเชื่อมความสัมพันธ์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (สมศักดิ์ ศรีวรรณะ, 2534, น.27)

ฝ่ายรัฐบาลลาวเองก็เริ่มเปลี่ยนแปลงและปฏิรูประบบการเมืองการปกครองและระบบเศรษฐกิจมากขึ้น กล่าวคือ เริ่มยอมรับนโยบายและระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy) หรือที่ ประเทศลาว เรียกว่า “สังคมนิยมตามจินตนาการใหม่” ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้มีการปรับปรุงแก้ไข และใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับที่ 3 (2534-2538) ตามแนวนโยบาย “จินตนาการใหม่” เพื่อเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนใน ประเทศลาว มากยิ่งขึ้น ซึ่งก็หมายรวมถึงการยอมรับนโยบายการใช้ประเพณีส่วงเฮือเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมกันด้วย (กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์, 2537, น.2-13)

รัฐบาลไทยในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ก็มีนโยบาย “การเปลี่ยนสนาทรบเป็นสนาทรการค้า” โดยการพัฒนาความสัมพันธ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ด้วยการขยายตลาดการค้าระหว่างกัน และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและไมตรีจิตกับประเทศเพื่อนบ้านให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์ ในลักษณะที่ตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกัน (สมศักดิ์ ศรีวรรณะ, 2534, น.29-30)

ประเทศไทยมีนโยบายการแข่งขันกีฬาและการแข่งขันเรือยาวประเพณีออกพรรษา ร่วมกับกับ ประเทศลาว มาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2524 ดังนั้นประเพณีส่วงเฮือหรือแข่งเรือยาวออกพรรษาในแม่น้ำโขงถือเป็นการรื้อฟื้นขึ้นมาอีกหลายชุมชนทั้งในเขตจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร

ในปี พ.ศ. 2531 รัฐบาลไทยได้จัดประเพณีการส่วงเฮือเพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศขึ้นอีกครั้ง ระหว่าง จังหวัดนครพนม กับแขวงคำม่วน ประเทศลาว ในวันที่ 25 ตุลาคม 2531 จุดประสงค์ของการจัดงานครั้งนี้ เพื่อเป็นการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมที่เลืกไปนาน อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาว

ไทยกับชาวลาว รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้ง 2 ด้วย รัฐบาลไทยต้องการเปิดเส้นทางการค้าและพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน ลักษณะเดียวกันกับที่ได้ปฏิบัติมาแล้วที่เมืองหนองคายกับเมืองสีสัตตะนาท แขวงคำแพงเวียงจันทน์

การจัดประเพณีสงกรานต์ครั้งนี้ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จมากนัก เนื่องจากบริเวณชายฝั่งแม่น้ำโขงเมืองนครพนมสูงขึ้น อีกทั้งชาวลาวที่มาร่วมงานไม่สามารถข้ามฝั่งมายังฝั่งไทยได้ ทั้งชาวลาวและชาวไทยมาร่วมงานไม่มากนัก แต่อย่างไรก็ตาม ประเพณีดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นในการประสานความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับชาวลาวได้เป็นอย่างดี และเป็นการรื้อฟื้นประเพณีอันสำคัญของชุมชนให้มีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และชาวเมืองนครพนมและชาวลาวแขวงคำม่วนได้ยึดถือปฏิบัติร่วมกันสืบต่อมาจนปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.2531 สุกัญญา สุกฉายา (สัมภาษณ์, 2560) กล่าวว่า ได้เดินทางไปเมืองหลวงพระบางในช่วงวันออกพรรษา ได้มีการแข่งเรือยาวบริเวณท่าน้ำหน้าวัดเชียงแมน

ภาพที่ 3 ภาพการแข่งขันเรือ บริเวณท่าน้ำวัดเชียงแมน ที่หลวงพระบาง
(สุกัญญา สุกฉายา, ผู้ถ่ายภาพ, 2560)

ในส่วนของจังหวัดมุกดาหาร ในช่วงปี พ.ศ.2526-2528 ผู้วิจัยได้รับราชการอยู่ที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมุกดาหาร ทราบว่าที่จังหวัดมุกดาหารไม่เคยมีการจัดการแข่งขันเรือในแม่น้ำโขงในช่วงออกพรรษาเลย เนื่องจากชาวไทยฝั่งเมืองมุกดาหารยังไม่ไว้วางใจทหารลาวเท่าที่ควร จะมีแต่การไหลเรือไฟของกลุ่มนางเทียม จำและบรรดาลูกหลานของเจ้าเมืองมุกดาหาร และชาวบ้านที่ลอยกระทงตามชายฝั่งแม่น้ำโขงเท่านั้น

ในปี พ.ศ.2531 สมัยที่นายไมตรี ไนกุล เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ได้จัดงานประเพณีสว่างเฮือออกพรรษาและได้เชิญท้าวบุญยัง วอละจิต เจ้าแขวงสะวันนะเขต พร้อมคณะอีก 10 คนมาร่วมงานประเพณีสว่างเฮือ ณ จังหวัดมุกดาหาร และในปี พ.ศ.2533 เป็นต้นมาด้านศุลกากร จึงเปิดด่านและอนุญาตให้ชาวลาวข้ามพากมาเที่ยวงานประเพณีบุญสว่างเฮือออกพรรษาได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม โดยเริ่มวันแรก ในวันขึ้น 13 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ เดือน 11 ทุกปี (ดวงมณี เพชรสุวรรณรังสี, 2551, น.112) ในทำนองเดียวกันการจัดงานประเพณีสว่างเฮือของประเทศลาว ก็จะมีเปิดด่านและอนุญาตให้ชาวไทยข้ามพากไปเที่ยวงานบุญสว่างเฮือโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี ซึ่งถือว่าเป็นงานประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

3. รูปแบบการจัดการแข่งขันเรือในประเพณีสว่างเฮือปัจจุบัน

ในสมัยก่อนประเพณีสว่างเฮือมิได้แข่งขันเพื่อมุ่งเน้นรางวัล แต่จัดขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและความสนุกสนานของชุมชน เรือที่มาเข้าร่วมการแข่งขันจะเป็นเรือของชาวบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอต่างของจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร โดยเฉพาะอำเภอที่อยู่ริมชายฝั่งแม่น้ำโขง ดังเช่นในจังหวัดมุกดาหาร อรสุวรรณ เชื้อหาญ (สัมภาษณ์, 2555) กล่าวว่า “สมัยก่อนเมื่อถึงเทศกาลสว่างเฮือ เรือจากหมู่บ้านต่างๆ ในเมืองมุกดาหารจะมาแข่งเรือกัน เรือที่มาจากดอนตาล และห้วยใหญ่ จะต้องเดินทางมาล่วงหน้า มาอนค้ำงแรมที่บริเวณวัดต่าง ๆ ชาวบ้านต่างก็จะจัดทำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงกันตามประเพณี”

ในปัจจุบันการจัดการแข่งขัน มิได้จัดขึ้นเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว การจัดการการแข่งขันเรือ เรือที่เข้าร่วมการแข่งขันมิได้มีเฉพาะเรือในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังมีเรือจากท้องถิ่นอื่นเข้าร่วมการแข่งขันด้วย การจัดการแข่งขันเรือทั้งจังหวัดหนองคาย นครพนมและมุกดาหาร จึงมีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมการแข่งขันใหม่ โดยแยกเป็นกลุ่มเรือท้องถิ่น และกลุ่มเรือทั่วไป ขนาดของเรือกำหนดตามจำนวนฝีพาย เช่น 30 ฝีพาย 40 ฝีพาย และ 60 ฝีพาย เป็นต้น

เดิมการแข่งขันเรือเป็นการแข่งเรือเพื่อความสนุกสนาน และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน อำเภอ จังหวัด และระหว่างประเทศไทย และประเทศลาว แต่ในปัจจุบันการแข่งขันเรือมีการกำหนด เงินรางวัล ถ้วยรางวัล เพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมการแข่งขัน ในปี พ.ศ. 2555 การแข่งเรือในจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร มีการชิงถ้วยรางวัลพระราชทานฯ และมีเงินรางวัลมากขึ้นแตกต่างกับเงินอุดหนุนและประเภทของเรือที่เข้าร่วมการแข่งขัน

ในจังหวัดหนองคาย ในปี พ.ศ. 2555 นายกองคการบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ได้ร่วมมือกับท้องถิ่นอีก 4 แห่ง เพื่อร่วมกันจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณีประจำปี 2555 ประเภทเรือยาว 55 ฝีพาย รุ่นทั่วไปไทย-ลาว และเป็นปีแรกที่ได้รับพระราชทานถ้วยรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยเฉพาะรางวัลชนะเลิศ และยังมีถ้วยรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้วย ประเพณีการแข่งขันเรือยาวประจำปีจัดต่อเนื่องกันมาเป็นปีที่ 7 แล้ว ซึ่งแต่เดิมเป็นการแข่งเรือยาวประจำท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ริมฝั่งโขงเท่านั้น รวมทั้งชาวลาวตามแขวงต่างๆ ด้วย

ในจังหวัดนครพนม ในปี พ.ศ. 2555 มีการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีประจำปี 2555 ในระหว่างวันที่ 26-29 ตุลาคม 2555 ณ ลำน้ำโขงหน้าตลาดอินโดจีนถึงหน้าวัดพระอินทร์แปลง ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม

การจัดการแข่งขันในปีพ.ศ. 2555 แบ่งประเภทเรือที่เข้าร่วมแข่งขันออกเป็น 4 รุ่น ดังนี้

1) ประเภทเรือพายขนาดใหญ่ 50-55 ฝีพาย ซึ่งได้พระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

2) ประเภทเรือพายขนาดเล็ก 28-35 ฝีพาย ซึ่งโล่พระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

3) ประเภทเรือเชื่อมสัมพันธ์มิตร 28-35 ฝีพาย ซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

4) ประเภทเรือก๊อป 10 ฝีพาย ซึ่งถ้วยรางวัลเกียรติยศจากนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

ในจังหวัดมุกดาหาร มีการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือออกพรรษาไทย-ลาว (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) เป็นประจำทุกปี การจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีของจังหวัดมุกดาหารในทุกๆ ปีที่ผ่านมาจะจัดงานอย่างยิ่งใหญ่และเป็นช่วงเวลาเดียวกับจังหวัดนครพนม ในปีพ.ศ. 2555 จังหวัดมุกดาหารจัดการแข่งขันในวันที่ 28-30 ตุลาคม 2555 ณ บริเวณท่าน้ำริมเขื่อนฝั่งโขง ตลาดอินโดจีน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

การจัดการแข่งขันเรือยาวในปี พ.ศ. 2555 แบ่งประเภทความเร็วมี 4 รุ่น ดังนี้

1) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นใหญ่ (60 ฝีพาย) ประเภท ก ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

2) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นใหญ่ (60 ฝีพาย) ประเภท ข ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

3) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นกลาง (40 ฝีพาย) ประเภท ก ถ้วยรางวัลเกียรติยศ พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

4) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นกลาง (40 ฝีพาย) ประเภท ข ถ้วยรางวัลเกียรติยศ พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

5) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นเล็ก (30 ฝีพาย) ประเภท ก ถ้วยรางวัลเกียรติยศ พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

6) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นเล็ก (30 ฝีพาย) ประเภท ข ถ้วยรางวัลเกียรติยศ พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

7) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นจิ๋ว (12-15 ฝีพาย) ถ้วยรางวัลเกียรติยศ พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

8) รางวัลเรือแข่งประเภทความเร็ว รุ่นเล็ก รุ่นกลาง และรุ่นใหญ่ ถ้วยรางวัลเกียรติยศ พร้อมเงินรางวัล ตามลำดับ

ในปัจจุบันรูปแบบการแข่งขันเรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก ซึ่งเดิมเน้นการแข่งขันเรือเพื่อความสนุกสนาน เรือที่เข้าร่วมการแข่งขันส่วนใหญ่เป็นเรือของชาวบ้านในแต่ละชุมชน อำเภอ ที่อยู่ติดชายฝั่งแม่น้ำโขง ต่อมาในระยะหลังชุมชนต่างๆ เปิดโอกาสให้เรือต่างถิ่นเข้าร่วมการแข่งขันได้ มีการกำหนดขนาดของเรือตามจำนวนฝีพาย ตั้งแต่ 30 ฝีพาย 40 ฝีพาย และ 60 ฝีพาย และมีถ้วยรางวัล เงินรางวัลตามขนาดของเรือ รูปแบบการแข่งขันดังกล่าวเน้นการเติมพนัก หรือเงินรางวัลเป็นสำคัญ

บทสรุป

เดิมประเพณีแข่งเรือของจังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร เป็นงานประเพณีที่สืบทอดกันมาตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ที่เจ้าเมือง และบรรดาเพี้ยกรมการเมืองทั้งหลายจะต้องประกาศให้ข้าทาสบริวารมาช่วยกันกระทำให้บูชาพญานาค ทั้ง 15 ตระกูล และบรรพบุรุษของตน ประเพณีดังกล่าวได้เลิกจัดไปในช่วงที่ประเทศลาวตกอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศสเป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2522 ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นครั้งแรกที่จังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร ตามลำดับ ต่อมาในระยะหลังชุมชนต่างๆ เปิดโอกาสให้เรือต่างถิ่นเข้าร่วมการแข่งขันได้ โดยมีถ้วยรางวัลพร้อมเงินรางวัลเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจผู้เข้าร่วมการแข่งขัน ตลอดจนรัฐบาลไทยมีนโยบายสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ท้องถิ่นต่างๆ โดยใช้ประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว การแข่งเรือในช่วงหลังรื้อฟื้นประเพณีการแข่งขันเรือมีการกำหนดประเภทเรือที่เข้าร่วมแข่งขันชัดเจนยิ่งขึ้น การเพิ่มเงินรางวัลให้มากขึ้นยังสามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมการแข่งขันให้เข้าร่วมการแข่งขันมากขึ้นด้วย ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อันจะนำมาซึ่งรายได้ของจังหวัดที่จัดการแข่งขันอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2506). ประชุมพงศาวดาร เล่ม 1 (ภาคที่ 1 และภาคที่ 2). พระนคร : ก้าวหน้า.

_____. (2512). ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40, 43, 44, 45. กรุงเทพฯ : องค์การค้า
คุรุสภา.

กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์. (2537). คู่มือขยายการค้าและ
การลงทุนของประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว. กรุงเทพฯ : ปณิธิธุรกิจ.

กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, และกรมศิลปากร. (2542ก). วัฒนธรรม
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครพนม.
กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2542ข). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ
ภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2542ค). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา
จังหวัดหนองคาย. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

จันดา อุดามาลย์. ร่างทรงเจ้าแม่สองนาง. (สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2560).

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2528). เรื่องฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ ระบบการปกครองของชาวลาว
และอีสานสมัยเก่า. ใน มุลมรดกชนชาติอีสานลาว. อนุสรณ์งานพระราชทาน
เพลิงศพ สมเด็จพระยอดแก้วพุทธชินนโรสสกลมหาสังฆปาโมกข์ สมเด็จพระ
สังฆราชแห่งพระราชอาณาจักรลาว ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์
วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร 12 มีนาคม 2528.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (ม.ป.ป.) ฉบับปริวรรต, 56-64.

ดวงมณี เพชรสุวรรณรังสี. (2551). แนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือ
แข่งเรือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์วัฒนธรรมศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2546). **ประวัติศาสตร์อีสาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกาะ เหยียนถิ. **ร่างทรงเจ้าแม่สองนาง**. (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2560).

ทองสมุทร โดเร และสมหมาย เปรมจิตต์. (2539). **บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง
พ.ศ. 2438**. เชียงใหม่ : โครงการผลิตเอกสารส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประเทศ
เพื่อนบ้าน สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทบวงมหาวิทยาลัย.

ประภัทร์ สวัสดิ์วงศ์ไชย. **ชาวจังหวัดมุกดาหาร**. (สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2555).

พิชญ์ สมพอง. (2542). ส่วงเฮือ. ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 13**.
(น. ๔๔๓๕). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

มานะ มาลาเพชร. (2537). **การค้าชายแดนไทย-ลาว : ปัญหาและทิศทางการค้า
ชายแดน**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย. (2548). **ฮีตลีสอง**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.

สมศักดิ์ ศรีวรรณะ. (2534). **นโยบายการเปลี่ยนนามรบเป็นสนามการค้าบหิระะห์
ด้านจิตวิทยา ศึกษาเฉพาะกรณีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**.
กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง.

สมหมาย เปรมจิตต์ (ผู้แปล). (2539). **ประวัติศาสตร์ลาว**. กรุงเทพฯ : มติชน.

สีลา วีระวงศ์. (2530). **ฮีตลีสอง**. อุบลราชธานี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครู
อุบลราชธานี.

สุกัญญา สุขฉายา (ผู้ถ่ายภาพ). (2560). **ภาพการแข่งขันเรือ บริเวณท่าน้ำวัดเชียงแมน
ที่หลวงพระบาง**.

_____. **นักวิจัยประจำศูนย์สยามทรรศน์ศึกษา**. (สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2560)

สุวิทย์ ชีรสาคัด. (2543). **ประวัติศาสตร์ลาว**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.

อรรณณ เชื้อหาญ. **ชาวจังหวัดมุกดาหาร**. (สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2555).

Pavie, A. (1999). **Travel Report of the Pavie Mission**. Bangkok : White
Lotus.